

Maija Seppä

Seksuaalivähemmistöjen tiedontarpeet ja tiedonhankinta

Maija Seppä: Seksuaalivähemmistöjen tiedontarpeet ja tiedonhankinta [The information needs and information seeking patterns of sexual minorities] Informaatiotutkimus 26(3), pp. 76-86.

This article is based on my master's thesis. The aim of this article is to clarify the information needs and information seeking of LGB (=lesbian, gay, bisexual) communities in Finland. The research in the field of everyday information seeking was carried out by interviewing 15 persons, men and women who identified themselves as lesbians, gays or bisexuals. The interviews were performed in the Internet by using chat/Messenger, the instant messaging programmes. The study draws on Kirsty Williamson's "ecological model of information seeking". As a result, during the coming out process the information needed was at the common level and almost all kind of information related to sexuality was accepted. In the stable state of sexuality the information needed was much more specific. The most used information source was the Internet. Interviewees considered the Internet pages not always informative enough, and in their opinion the material needed wasn't easily available. Some of the interviewees were satisfied with the collections of the library but most of them were dissatisfied with the amount and quality of the material available in libraries. Friends were not so often consulted as information sources than they have been in the earlier research.

Address: Maija Seppä, Lapintie 11 C 39, FI-33100 Tampere, Finland. E-mail: maija.seppa@uta.fi

Johdanto

Seksuaalivähemmistöistä puhuminen on edelleen tabu – asia hyväksytään hiljaisesti, mutta homoista ja lesboista ei uskalleta puhua. Kun ihminen huomaa olevansa seksuaalisuudeltaan ”erilainen”, hänelle tulee usein tarve selvittää identiteettiin liittyviä asioita. Vastausten löytäminen tiettyihin kysymyksiin vaatii rohkeutta. Rohkeus pelkästään ei riitä, lisäksi tarvitaan sopivia tiedonlähteitä. Jotta sopivia tiedonlähteitä osattaisiin hankkia, tarvitaan tietoa siitä, minkälaisille kirjoille ja minkälaiselle Internet-materiaalille olisi tarvetta.

Lesbojen, homojen ja biseksuaalien tiedontarpeita ja tiedonhankintaa on tutkittu harvoin kysymällä tietoa suoraan tähän ryhmään kuuluvilta. Useimmat tutkimukset, joita on tehty tietoresurssien, kuten kirjastojen kehittämiseksi, on

toteutettu kysymällä tiedon käyttöön ja hankintaan liittyvistä asioista kirjastonhoitajien mielipiteitä ja jätetty asiakkaiden näkemykset ulkopuolelle (mm. Creelman & Harris 1990; Whitt 1993). Haastatteluihin perustuvassa tutkimuksessani halusin selvittää sitä, millaisia tiedontarpeita seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla on identiteetin hahmottamisvaiheessa ja vakiintuneen identiteetin vaiheessa¹. Lisäksi selvitin millaisia tiedonlähteitä käytetään ja mitä esteitä tiedonhankinnalle oli. Etenkin Internetin näkökulma oli kiinnostava, koska sitä ei ollut aiemmin tutkittu, ja suurin osa saman aihealueen tutkimuksesta oli tehty aikana, jolloin Internet ei ollut vielä yleistynyt.

Artikkeli pohjautuu pro gradu -tutkielmaani (Seppä 2006). Artikkelit etenee niin, että toisessa luvussa esitellään aiempaa seksuaalivähemmistöihin liittyvää tiedonhankinnan, tiedontarpeiden ja kirjastonkäytön tutkimusta. Kolmannessa luvussa

esitellään tutkimuksessa käytetty keskeinen tiedonhankinnan viitekehys. Neljännessä luvussa kerrotaan empiirisen tutkimuksen toteutuksesta ja viidennessä luvussa esitetään tutkimustulokset. Luku kuusi sisältää yhteenvedon ja luvussa seitsemän esitetään keskeiset johtopäätökset.

Tutkimuksia seksuaalisten vähemmistöjen tiedontarpeista ja tiedonhankinnasta

Janet Creelman ja Roma Harris (1990) tekivät ensimmäisen empiirisen tutkimuksen lesbojen tiedontarpeista. Tutkimus keskittyi tiedontarpeisiin identiteetin hahmottamisvaiheessa. Tutkimusta varten haastateltiin 50 lesboksi itsensä identifioivaa naista. Tarkoituksena oli selvittää tiedontarpeita siinä vaiheessa, kun päätettiin lopettaa oman seksuaalisen identiteetin piilottelu. (Creelman & Harris 1990, 37.) Huomioitavaa kuitenkin on, että kaikki haastatellut olivat jo hyväksyneet seksuaalisen suuntautumisen, niin että heillä oli rohkeutta osallistua kasvokkain tapahtuvaan haastatteluun.

Creelmanin ja Harrisin mukaan lesbojen tiedontarpeet identiteetin hahmottamisvaiheessa keskittyvät kolmen alueen ympärille. Nämä alueet ovat: itsensä ja oman identiteetin hyväksyminen, suuntautumisesta muille kertominen sekä yhteisö sääntöjen oppiminen. Sääntöjen oppimisella tarkoitetaan kirjoittamattomia sääntöjä siitä, miten yhteisössä kuuluu toimia tullakseen hyväksytyksi. Tutkimuksen mukaan tiedontarpeet muuttuvat jatkuvasti sen mukaan, mikä vaihe on meneillään. (Creelman & Harris 1990, 37.)

Tutkimukseen osallistuneista 78 prosenttia käytti tiedonlähteenään painettuja lähteitä. Kuitenkin materiaalia kirjastosta haki vain 46 prosenttia. Kirjastoja ei käytetty, koska vastaajien mielestä kirjastoissa olevat aineistot olivat heikkoja.

Alisa J. Whittin (1993) tutkimus käsittelee lesbojen tapoja käyttää kirjastoa, tyytyväisyyttä kirjastopalveluihin sekä tiedontarpeita eri konteksteissa. Creelmanin ja Harrisin (1990) tavoin Whitt piti keskeisenä seikkana tiedontarpeiden muuttuvaa luonnetta. Poiketen Creelmanin ja Harrisin tutkimuksesta Whitt tarkasteli tiedontarpeita myös identiteetin hahmottamisvaiheen jälkeen. Tiedontarve käsitettiin tutkimuksessa aina tilannekohtaiseksi Brenda Dervinin (1992, 66) mallin mukaan. Whittin tutkimukseen osallistui

141 naista, jotka vastasivat kyselyyn kirjeitse (Whitt 1993, 276–277). Tämä lähestymistapa rohkaisi tutkimukseen osallistumaan myös niitä, jotka eivät olisi uskaltaneet tulla kasvokkain tapahtuvaan haastatteluun.

Parhaana tiedonlähteenä lesbot pitivät yhteisöä ja sen kautta saatua tietoa. Tieto yhteisöstä saatiin usein paikallisten tapahtumien, ystävien tai lehti-ilmoitusten kautta. Yhteisön sisälle pääseminen saattoi kuitenkin olla vaikeata, jos ”oikea asenne” puuttui. Henkilön oletettiin toimivan halutulla tavalla tai häneltä odotettiin tietynlaista avoimuutta. (Whitt 1993, 277.) Ennen yhteisöön pääsyä tietoa haettiin kirjastoista ja ystävien kautta. Myöhemmässä vaiheessa kirjakaupat, tukiryhmät ja terapeutit toimivat tärkeinä tiedonlähteinä. (Emt. 278.)

Tiedontarve muuttui identiteetin hahmottamisvaiheen jälkeen. Tarvittava tieto oli ensi alkuun yleisellä tasolla. Myöhemmin tiedontarve muuttui spesifisemmäksi ja arvostelukyky kasvoi. Alussa haettiin eniten tietoa, josta oli apua oman itsensä hyväksymiseen. Myöhemmin alettiin kiinnostua enemmän asioista, jotka liittyivät paikallisiin ja kansainvälisiin yhteisöihin, politiikkaan sekä erilaisiin tapahtumiin. (Emt. 279–280.)

Kirjastoon tiedonlähteenä oltiin pääosin tyytymättömiä. Kokoelmien koettiin olevan puutteellisia, eikä niiden koettu olevan ajan tasalla. Ajankohtaista tietoa antavia lehtiä kaivattiin lisää. Lisäksi tietoa kaivattiin paikallisista tapahtumista, vanhemmuudesta ja lakiasioista. Bibliografioita ei myöskään ollut saatavilla. Erityisesti kiinnitettiin huomiota kokoelmien näkyvyyteen. Whittin mukaan nuorille suunnattua materiaalia olisi lisättävä ja sen näkyvyydestä olisi huolehdittava. Kirjastonhoitajat käyttäytyivät joidenkin vastaajien mukaan homofobisesti ja välittelevästi neuvontatilanteissa. Monet tutkimukseen osallistuneista eivät uskaltaneet kysyä neuvoa kirjastonhoitajalta, koska kokivat homoseksuaalisuutensa olevan liian henkilökohtainen ja arka asia. (Emt. 279–283.)

Matthew J. Kingston (1998) teki lomakehaastattelun yhteensä 18 Indianan yliopistossa opiskelevalle homoseksuaaliselle naiselle ja miehelle. Tutkimus koski opiskelijoiden tiedontarpeita sekä yliopiston kirjaston käyttöä. Tarkoituksena oli selvittää, miten opiskelijat käyttivät Internetiä. Lisäksi haluttiin tietää, miksi yliopiston kirjastoa käytettiin tai miksi sitä ei käytetty.

Internet oli opiskelijoiden keskuudessa ehdottomasti suosituin tiedonlähde. Internetistä haettiin kaikenlaista omaan seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvää tietoa. Kingston pohtii artikkelissaan syitä Internetin suosioon. Suosioon voi vaikuttaa Internetin käyttömahdollisuus kotoa, muilta salaa ja mihin vuorokauden aikaan tahansa. Internetiä käytettiin myös kirjastossa olevan materiaalin hakemisen ja sitä hyödynnettiin ensimmäisenä tiedonlähteenä selvitetessä mitä kaikkea aineistoa on yleensä saatavilla. Yliopiston (LGBT-)kirjasto² oli toiseksi suosituin tiedonlähde. Yleistä kirjastoa käytettiin tutkimuksen mukaan vähemmän. Yliopistokirjaston suosio johtui seksuaalivähemmistöille suunnatun kirjallisuuden suuresta määrästä.

Vajaa puolet kyselyyn vastanneista oli kysynyt apua kirjastonhoitajilta. Kirjastonhoitajan avuliaisuus oli myös yksi syy siihen, miksi kirjastoa käytettiin. Ne jotka eivät olleet kysyneet neuvoa kirjastonhoitajalta, eivät joko kokeneet tarvetta kysyä neuvoa tai sitten eivät uskaltaneet sitä pyytää.

Michael Garnar (2000) tutki Denverissä asuvien seksuaalivähemmistöihin kuuluvien tiedontarpeita identiteetin hahmottamisvaiheessa sekä myöhemmin identiteetin vakiinnuttua. Tutkimus oli määrällinen, ja siihen osallistui 169 ihmistä. (Garnar 2000, 10.) Suosituimmat tiedonlähteet olivat kirjakaupat ja ystävät. Denverin alueella on seksuaalisille vähemmistöille tarkoitettuja kirjakauppoja, joita ei yleensä pienemmiltä paikkakunnilta löydy. Internetiä käytti 17 prosenttia vastanneista, miehiä käyttäjistä oli enemmistö. Kirjastojakin käytettiin, etenkin miesten keskuudessa. Henkilökohtaisissa asioissa oli vaikea kääntyä kirjastonhoitajien puoleen, neuvoa kysyttiin mieluummin ystäviltä tai erikoiskirjakaupasta. (emt. 10–11). Garnar arveli kirjastojen vähäisen käytön mahdollisiksi syiksi materiaalien heikon laadun ja huonon löydettävyyden. Lisäksi syynä saattoi olla aineiston julkisuus kirjastoissa. Tutkimukseen osallistuneista 10 prosenttia oli kokenut häirintää etsiessään seksuaalisuuteensa liittyvää aineistoa kirjakaupoista ja Internetistä. (Emt. 17.)

Uusin tiedontarpeisiin ja kirjastoihin liittyvä tutkimus on Megan O’Learyn (2005) tekemä opinnäytetyö. Tutkimus perustuu Sheffieldissä (UK) ja Denverissä (USA) asuvien seksuaalivähemmistöihin kuuluvien henkilöiden ja kirjastonhoitajien haastatteluihin. Tarkoituksena

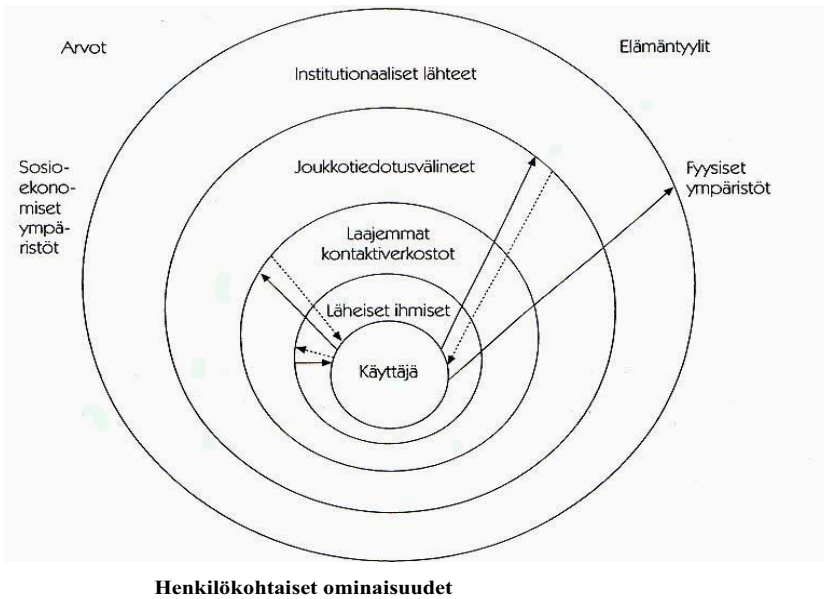
oli selvittää, miten nämä maailman eri puolella sijaitsevat kirjastot pystyvät vastaamaan homojen, lesbojen, trans- ja biseksuaalien tiedontarpeisiin. Suurin tutkimuksessa havaittu ero kirjastonkäyttäjien välillä oli materiaalin hankinta eri paikoista. Denveriläiset uskalsivat paremmin kysyä neuvoa ja tehdä ehdotuksia kirjastoihin hankittavasta materiaalista, kun taas sheffieldiläiset kysyivät neuvoa ja materiaalia yleensä vain yhdistysten kautta, joihin kuuluivat. Sheffieldissä LGBT-materiaali oli sijoitettu muun materiaalin sekaan, kun taas Denverissä materiaali oli omana kokonaisuutenaan ja sen hankintaan ja esilletuomiseen kiinnitettiin muutenkin enemmän huomiota. (O’Leary 2005, 96–100.)

Tiedonhankinnan ”ekologinen malli”

Tärkein tutkimuksessani käytetty tiedonhankinnan viitekehys on Kirsty Williamsonin (1997, 1998) malli tiedonhankinnan ympäristöistä (the ecological model). Ekologinen malli kehitettiin tutkimalla noin 200 Australiassa asuvan yli 60-vuotiaan henkilön tiedonhankintaa (Williamson 1997, 339–340).

Mallia havainnollistetaan toistensa sisään piirretyillä ympyröillä, joissa henkilön lähellä olevat vyöhykkeet kuvaavat tärkeimpiä ja useimmiten käytettyjä tiedonlähteitä ja kauempana olevat harvemmin käytettyjä. Williamsonin mukaan eniten käytettyjä ja suosituimpia tiedonlähteitä olivat läheiset ihmiset, kuten ystävät ja harvemmin käytettyjä institutionaaliset lähteet, kuten asiantuntijat ja eri organisaatiot. (Williamson 1998, 36.) Kuvion 1 nuolilla kuvataan sitä, hankitaanko tietoa yleensä suunnitelmallisesti (purposeful information seeking) vai saadaanko sitä sattumalta (incidental information seeking). (Williamson 1997, 342–349.)

Malli on ekologinen siksi, että tiedonlähteiden käyttö on yhteydessä laajempaan sosiaaliseen ja kulttuuriseen kontekstiin, joka vaikuttaa lähteiden ja kanavien valintaan. Tiedonhankinta riippuu vahvasti kulttuurisesta taustasta, arvoista, fyysisestä ympäristöstä, ihmisen luonteenpiirteistä ja fyysisestä kunnosta, sosio-ekonomisesta asemasta ja elämäntyylistä. Esimerkiksi arvot ja kulttuuri vaikuttavat siihen, millaista tietoa on saatavilla ja millaisen tiedon hankinta on sosiaalisesti hyväksyttävää. Usein tiedonhankintaa rajoittavat myös pitkät välimatkat. (Williamson 1997, 344–345.)

Kuvio 1. Arkielämän tiedonhankinnan ympäristöt (Williamson 1998, 36).

Tutkimuksessani sovelsin Williamsonin ekologista tiedonhankinnan mallia siten, että analysoin seksuaalisten vähemmistöjen tiedontarpeita ja tiedonhankintaa ensin siinä vaiheessa, jossa henkilöt olivat alkaneet hahmottaa seksuaali-identiteettiään ja sitten vaiheessa, jossa identiteetti oli vakiintunut. Tavoitteena oli löytää merkittävät tiedontarpeisiin ja tiedonhankintaan vaikuttavat tekijät.

Tarkoituksena oli kiinnittää huomiota tiedonhankinnan konteksteihin, joita Williamsonin mukaan ovat arvot, fyysinen ympäristö, elämäntyyli, sosio-ekonomiset ympäristöt ja henkilökohtaiset ominaisuudet. Tämän lisäksi pohdittiin sitä, miten näiden tekijöiden muutos vaikuttaa henkilöiden tiedontarpeisiin ja tiedon hankintakäyttäytymiseen. Arvot liittyvät usein muiden ympärillä olevien ihmisten arvoihin ja elämäntyyliin. Myös fyysinen ympäristö voi vaikuttaa tiedonhankintakäyttäytymiseen esimerkiksi niin, että tietoa on hankala saada pitkien välimatkojen takia.

Empiirisen tutkimuksen toteutus

Haastattelut oli tarkoitus toteuttaa strukturoituna teemahaastatteluina haastatteleamalla kasvokkain sekä naisia että miehiä, joiden seksuaali-identiteetti oli ei-heteroseksuaalinen.

Yritettyäni rekrytoida haastateltavia muutaman viikon eri foorumeilla, muun muassa Tampereen Setan verkkosivuilla, Ranneliike.net:n ja Qruiser-palvelun verkkosivuilla, huomasin, että osallistujia oli vaikea saada. Tässä vaiheessa päätin kokeilla vaihtoehtoja, chatin/Messengerin kautta toteutettavaa haastattelutapaa. Tällä tavoin sain muutaman kuukauden ilmoittelun jälkeen yhteensä 15 haastateltavaa.

Haastatteluista kahdeksan toteutettiin chatin ja seitsemän Messengerin kautta kesän 2006 aikana. Messenger oli vaihtoehtona parempi, koska sitä käyttäessä huomasi milloin toinen oli kirjoittamassa viestiä. Chatin huonona puolena oli se, että keskustelu piti melko nopeasti kopioida omiin tiedostoihin, koska viestit eivät näkyneet kovin pitkään ruudulla. Messenger oli haastattelumuotona parempi, koska siinä pystyi tallentamaan koko haastattelun. Muita hyviä puolia tämän tyyppisen haastattelun tekemisessä oli se, että osallistujia saatiin eri puolilta Suomea ja jopa ulkomailta.

Haastattelutilanne oli tavallaan kyselyn ja haastattelun välimuoto: haastateltavat kirjoittivat vastauksensa, mutta olin koko ajan ”lähettyvillä” toistamassa tai selkeyttämässä kysymystä. Haastateltavat saattoivat tuntea olonsa mukavammaksi voidessaan viestiä vain tekstin välityksellä. Hiltz ja Turoff (1993) ovat tarkastelleet

fyysiseen yksinoloon liittyvää ”vapautumisen tunnetta”. Koska tietokoneviestijästä näkyvät vain hänen kirjoittamansa sanat, hänen muu olemuksensa ja toimintansa viestintätilanteessa menettää merkityksensä. (Emt. 95.)

Näyte keskustelusta:

Haastattelija sanoo:

Minkälaisista asioista nykyisin tarvitset tietoa? Miten tiedontarpeet eroavat alkuvaiheen tiedontarpeista (jos eroavat)?

Haastateltava sanoo:

hmm... Enpä juurikaan tarvitse seksuaalisuuteeni liittyvistä asioista tietoa, koska uskon tietäväni aiheesta tarpeeksi.

Haastateltava sanoo:

Ellen jopa ihan liikaakin =D

Haastattelija sanoo:

Entä jotkut gay-tapahtumat, otatko selvää niistä?

Haastateltava sanoo:

En ole juurikaan kiinnostunut gay-tapahtumista, esim. pridesta, koska on mielestäni todella tyhmää kulkea isolla joukolla...

Haastattelumateriaalia kertyi noin 50 liuskaa ja aikaa yhteen haastatteluun kului aikaa keskimäärin reilu tunti.

Empiirisessä tutkimuksessa haettiin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Millaisia tiedontarpeita seksuaalisilla vähemmistöillä on ja miten ne muuttuvat ajan myötä?
- 2.a) Millaisia tiedonlähteitä käytetään?
- 2.b) Onko Internetillä tiedonlähteenä erityistä merkitystä?
3. Mitkä tekijät hankaloittavat tiedonhankintaa?

Empiirisen aineiston analyysi

Aineiston analysoinnissa lähdettiin liikkeelle alkuperäisten ilmausten pelkistämisestä. Aineistolta kysyttiin tutkimusongelman kaltaisia kysymyksiä, perustuen haastattelurungon teemoihin. Syrjälän ynnä muiden (Syrjälä ym. 1994, 89) mukaan analyysi on ennen kaikkea tutkijan pohdintaa ja ajattelua. Aineistosta pyritään tunnistamaan asioita, joista tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita, ja näitä lauseita yritetään pelkistää yksittäisiksi ilmaisuiksi. Pelkistäminen voi tapahtua siten, että auki kirjoitetusta aineistosta etsitään

tutkimustehtävän kysymyksillä niitä kuvaavia ilmauksia, jotka alleviivataan eri värisillä kynillä. Vastauksista muodostetaan ala- ja yläkategorioita sekä niitä yhdistäviä kategorioita, joiden avulla pyritään vastaamaan tutkimusongelmiin (Tuomi & Sarajärvi 2002, 111–112.) Minun ei tarvinnut tehdä auki kirjoittamista, koska sain valmiit vastaukset suoraan haastatteluista.

Aineiston analyysin helpottamiseksi jaoin teemahaastatteluaineiston pienempiin ryhmiin sisällön mukaan. Havaintoja tarkastelin teemoittain, vertailin vastauksia keskenään ja pyrin löytämään niistä yhteisiä piirteitä.

Tutkimustulokset

Haastateltavien taustatiedot

Tutkimukseen osallistujia oli 15. Informanteista nuorin oli 18-vuotias ja vanhin hieman yli 40-vuotias. Keski-ikä oli 27 vuotta. Haastatelluista seitsemän oli miehiä ja kahdeksan naisia. Miehistä kuusi luokitteli itsensä homoksi ja yksi biseksuaaliksi. Naisista seitsemän oli lesboja ja yksi biseksuaali. Vastaajat asuivat eri puolilla Suomea, suurin osa kuitenkin Helsingissä ja Tampereella. Kolme vastaajista oli asunut pitkän jakson elämästään ulkomailla tai asui siellä edelleen.

Moni oli lähtenyt lapsuuden kotipaikkakunnaltaan isompaan kaupunkiin, koska siellä ilmapiiri oli suvaitsevampi kuin useissa pienemmissä paikoissa.

Informanteista suurin osa oli sinut identiteettinsä kanssa, eikä kokenut seksuaalisuuttaan ongelmana. Monien vastaajien elämä oli helpottunut, kun asioista oli alettu puhua niiden oikeilla nimillä.

Nyt olen löytänyt jotenkin itseni. Liittyty tuohon, että vihdoon uskalsin olla itselleni se mitä olen. En tiedä, miksi se oli niin vaikeaa. Tai voihan sitä analysoida. Sen jälkeen, kun aloin kertoamaan muille on ollut koko ajan helpompaa. Nyt kun olen oikeastaan kokonaan ulkona kaapista (en kaikille, esim. suvulle, käytännössä) on hyvä olo. h14

Tiedontarpeet seksuaalisen identiteetin hahmottamisvaiheessa

Kun omaa seksuaalista suuntautumista alettiin miettiä, tiedontarpeet liittyivät usein niinkin ilmeisiin asioihin kuin seksuaalivähemmistöjä kuvaaviin käsitteisiin. Useat vastaajat olivat

kotoisin pieneltä paikkakunnalta. He eivät tienneet mitään seksuaalivähemmistöistä, eivätkä tunteneet ketään mainittuun ryhmään kuuluvaa. Ei ollut selvää, millä perusteilla luokitellaan seksuaalivähemmistöön kuuluvaksi tai mikä oli oikea määritelmä. Tietoa haluttiin siitä, onko oma seksuaalisuus normaalia ja sallittua.

Siis ihan ensiksi pitää tietää, että on olemassa sellainen asia kuin homoseksuaalisuus ja mitä se tarkoittaa. h11

Usein asiat joihin tietoa olisi tarvittu, selvisivät vasta myöhemmin. Melkein jokainen vastaaja halusi löytää seuraa ja muodostaa kontakteja. Haluttiin tietää tapaamispaikoista, tapahtumista ja muista ihmisistä.

Tavallisten tarinoiden lukeminen ja roolimallien näkeminen oli monien haastateltavien mielestä tarpeellista. Ei riittänyt, että luki siitä, millainen on homoseksuaali, haluttiin saada myös malleja tosielämästä, ehkä malleja ”tavallisista” yhteiskunnassa selviytyvistä homoseksuaaleista.

Sit ihan ihmisten tarinoita siitä miten he ovat kokeneet elämänsä homoina. Vertaiskertomuksia, niitä kaipasin. Eli ylipäättään naispareja olisi jotain kautta... telkkarisarjoissa, lehdissä ollut kiva nähdä. h7

Muutama vastaaja ei varsinaisesti ollut kokenut tarvitsevansa tietoa seksuaalisesta suuntautumisestaan. Toiset eivät suuntaustaan varsinaiseksi ongelmaksi olleet koskaan edes kokeneet.

Hmm... Ei mulla ole koskaan ollut ongelmia tätä asiaa ”sisäistä tai hyväksyä”, kun se ns. ensirakkaus asteli vastaan ni olin lähinnä että jahas, mähän olen ilmeisesti homo =D eli mä olen vaan hyväksynyt asian sellaisena kuin se on. h3

Vanhin haastateltu, joka oli elänyt 1980-luvulla nuoruuttaan, oli kokenut tarvitsevansa tietoa HIV:stä. Vastajaan mukaan HIV:stä oli kohuttu, ja etenkin lehdistä sai lukea valheellisia kauhutarinoita.

Juuri seksuaaliseen suuntautumiseen liittyen en varsinaisesti ollut tiedon tarpeessa - sen sijaan hiv-epidemia alkoi juuri kun olin nuori aikuinen ja tiedon tarve liittyi lähinnä siihen. h5

Tiedonlähteet seksuaalisen identiteetin hahmottamisvaiheessa

Ehdottomasti suosituin käytetty tiedonlähde oli Internet. Perusteena Internetin käytölle oli usein käyttämisen helppous, materiaalin kattavuus ja

mahdollisuus käyttää sitä anonyyminä. Internetistä oli helppo aloittaa tiedonhankinta. Kun sieltä oli hankittu pohjatietoa, kavereiden kanssa pystyi keskustelemaan asioista.

Jonkin näköistä kuvaa halusin itselleni rakentaa homoista, joten ensin hain ”pohjatietoa” netistä, jonka jälkeen aloin kavereiden kanssa keskustella. Kaverit nyt oli vähän ehkä huono ”tiedonlähde”, mutta netistä löytyi kaikki haluamani informaatio. h3

Myös chatti oli suosittu joidenkin käyttäjien keskuudessa, koska sitä kautta pystyi reaaliaikaisesti keskustelemaan muiden kanssa. Chattia ja joitakin nettisivuja myös kritisoitiin siitä, että sitä kautta sai vain seksiseuraa. Eräs vastaaja koki chatin kautta saavansa kontaktin muihin ”samankaltaisiin”.

Tietoa siis homoista vaikkapa SETA, ranne-liike.net, mutta myös koodi.net tuli tutuksi. Sexpon sivuilla ja sillä ”miesten kesken” -projektiivuilla tuli myös vierailtua. Toi Koodi.net on enemmän chat ja ”pintaliittäjien ”haluan persettä tässä ja heti”- saitti, joten sieltä saatu todellisen tiedon määrä oli pieni. h4

Useat haastateltavat sanoivat käyneensä kirjastoissa. Koska moni vastaaja oli asunut aiemmin pienellä paikkakunnalla, niiden kirjastot saattoivat olla pieniä ja materiaalia saattoi olla vähän. Harva oli uskaltanut ehdottaa kirjastonhoitajalle materiaalin tilaamista.

Jotkut pitivät kirjoja luotettavina – toiset taas pitivät kirjoja epäluotettavina ja väärää tietoa tarjoavina. Kirjojen sisällön sanottiin olevan vanhoillista ja homofobista.

En tainnu siitä informaatiokirjasesta edes lukea sivuakaan. Luin sitä myöhemmin jotain ja järkytyin kun siinä puhuttiin jotain geeneistä ja kromosomeista... eli niistä perinnöllisyystekijöistä löytyi tietoa :) mutta tietoa ei löytynyt mistään tukiryhmistä tietenkään kun asun tuolla pohjanmaalla. h6

Tietokirjallisuuden lisäksi kirjastoista lainattiin romaaneja ja runoja. Kaikki kirjat, joissa oli puhetta homoseksuaalisuudesta, olivat mieluista luettavaa. Sarjakuvateoksia mainittiin myös.

13-14 vuotiaana kirjasto: luin hyllyjen välissä hite-raporttia, Kinseyn kirjoja ja Setan lehteä (siitähän tuli z-lehti vasta myöhemmin). Ylipäättään tutkin kirjastosta kaiken mikä liittyi aiheeseen: löysin esim. Kalervo Palsan groteskin sarjakuvan ”Eläkeläinen muistelee” missä kuvattiin aika ihmeellisiä juttuja sen ikäisen silmille. h12

Z-lehti oli suosittu tiedonlähde. Siihen oli

mahdollista tutustua joissakin kirjastoissa, toiset myös rohkaistuivat tilaamaan sen kotiin. Vanhemmat haastateltavat pitivät Setan lehteä (nykyinen Z-lehti) hyvänä ja asiallisena julkaisuna. Useat lehdet eivät 1980-luvulla ja sitä ennen kirjoittaneet homoseksuaalisuudesta asiallisia artikkeleita.

SETA tuntui luotettavalta järjestöltä ja sen julkaisut asiallisilta. 80-luvun alussa vallitsi aids- ja moraalihysteria tiedotusvälineissä, ja oli tärkeää löytää asiallinen vastapaino kaikelle saastalle täysin asiattomia, etenkin ne jotka olivat eniten esillä - Iltalehden näkeminen oksettaa vielä tänäkin päivänä. h5

Ystävät toimivat tiedonlähteenä niille, jotka asioistaan uskalsivat puhua. Ystäviltä joko kyseltiin asioita tai sitten heidän kanssaan keskusteltiin siitä, mitä oli Internetistä luettu. Mainittiin myös se, että jos ympärillä oli / olisi ollut muita homoseksuaaleja, tietoa ei olisi tarvinnut hakea muualta.

Silloin kun ympärillä ei ole muita homoseksuaaleja, tarvitsee tietoa. Oikeat homoseksuaalit tavallaan poistavat tiedontarpeen, kun omin silmin pystyy tekemään yleistyksiä, ja näkee millaisia me olemme. h11

Myös televisio mainittiin tiedonlähteenä muutamassa vastauksessa.

Tiedonhankinnan esteet hahmottamisvaiheessa

Identiteetin hahmottamisvaiheessa tiedonhankintaan liittyi paljon esteitä. Muiden tuomitseva asenne oli merkittävä alkuajan tiedonhankintaan vaikuttava seikka. Etenkin pienellä paikkakunnalla asuttaessa homoseksuaaliksi leimautumista jouduttiin varomaan. Helpoiten pääsivät eteenpäin ne, joilla oli ympäristön hyväksyntä ja perheen tuki puolellaan.

Kun se oli pieni paikkakunta ja kaikki tiesi (sana kiersi) [lesboudesta] ja mun isä oli kunnallispolitiikassa mukana ja kirkkovaltuustossa. Huh. Mutta mun läheisimmät ystävät oli kyllä tosi vapaamielisiä ja okei sen kanssa muuten olis varmaan ollu tosi kamalaa. h6

Jos homoseksuaalisuudesta ei puhuttu laisinkaan, ei osattu hakea mitään, koska ei tiedetty mitä ja mistä tietoa oli mahdollista etsiä.

Ylipäänsä se homofobinen ilmapiiri. Se että aiheesta ei yksinkertaisesti puhuttu. Ei ollut työkaluja etsiä tietoa. h14

Hmm... ehkä tietämättömyys!! Jos menit

kirjakauppaan esim. ja kysyt aiheesta [homoseksuaalisuudesta] niin mitään ei tiedetty... ja ehkä ihmisten pelko puhua lesboudesta. h8

Materiaalin puuttuminen oli myös este tarvittavan materiaalin saamiseksi. Joidenkin vastaajien kohdalla tiedonpuute oli ollut totaalinen. Kirjastoissa saattoi olla muutama homoseksuaalisuutta käsittelevä kirja, mutta niitä ei joko löydetty tai sitten kirjojen sisältö ei vastannut tiedonhakijan tarpeita.

Muutamasta vastaajasta ei ollut kohtanneet juuri lainkaan esteitä tietoa hakiessaan.

No, eipä noita [tiedonhankinnan] esteitä juurikaan ollut, ja kun asia [homoseksuaalisuus] ei loppujenlopuksi ole iso, niin ei siitä niin hirveästi tarvitse olla materiaaliakaan. h3

Suurin osa haastatelluista ei koulussa ollut saanut juurikaan erityistä tietoa seksuaalivähemmistöistä. Usein homoseksuaalisuudesta mainittiin biologian- tai terveystiedontunneilla samalla kun oli puhetta seksuaalivalistuksesta. Eroa ei sen välillä juurikaan ollut, kävikö koulua suuremmassa vai pienemmässä kaupungissa eikä myöskään sillä, oliko käynyt koulunsa 1970- vai 1990-luvulla.

Tiedontarpeet vakiintuneen identiteetin vaiheessa

Monen vastaajan tiedontarpeet olivat muuttuneet, kun oma identiteetti oli selkiytynyt. Identiteetin selkiytyttyä ei enää tarvittu selityksiä sille, miksi ollaan ”tällaisia”. Monen vastaajan tiedontarpeet olivat selvästi vähentyneet. Tietenkin tähän vaikutti, oliko vastaaja tullut ”kaapista” lähiaikoina vai vuosikymmeniä sitten.

Vastaajille oli yhteistä, että identiteetin selkiytyttyä haluttiin tietoa spesifimmistä asioista. Alussa kelvanneen ”minkä vain -tiedon” sijaan haluttiin tietoa erityisistä osa-alueista, kuten ajankohtaisista ja lainsäädäntöön liittyvistä asioista.

Tiedon hakemisen fokus on myös siirtynyt itsestä muihin - olen kiinnostunut ihmisoikeuskysymyksistä ja seuraan seksuaalivähemmistöjen asemaa kansainvälisesti. h5

Tapahtumista, kuten elokuvista, teatteriesityksistä ja konserteista kaivattiin edelleen yhtäläillä tiedolla kuin alkuvaiheessa. Matkustettaessa haluttiin selvittää, minkälaisia tapahtumia kohdemaassa mahdollisesti järjestettäisiin.

Sukupuolitauteihin, terveyteen ja seksuaalisuuteen liittyvistä asioista haluttiin saada

tietoa. Kukaan naisista ei kuitenkaan maininnut sukupuolitauteihin liittyvän tiedon seuraamista tärkeänä. 1980-luvulla nuoruuttaan elänyt vastaaja sanoi olleensa hyvin perillä seksuaaliterveyteen liittyvistä asioista, koska esimerkiksi HIV:stä oli tuolloin paljon puhetta.

En oikeastaan saa edes hahmotettua mielessäni miksi tarvitsisin tähän asiaan [homoseksuaalisuuteen] jotain tietoa. Jos olen naisen kanssa - ok; jos miehen kanssa - sekin on ok. Jos oikein ponnistetaan, sukupuolitaudit ovat tietenkin yksi asia, joiden suhteen syytä pysyä kutakuinkin ajan tasalla. h1

Tietoa tavallisten ihmisten elämästä kaivattiin edelleen tässä vaiheessa. Median toivottiin tuovan esille myös lesbo- ja homopareja ja näyttävän heidän tavallista elämäänsä ihmisille.

Onhan meillä naistuttavapareja aika paljonkin, mut se et huomais niiden tavallisten ihmistenkin näkyvän mediassa. h7

Käytetyt tiedonlähteet vakiintuneen identiteetin vaiheessa

Internet oli ylivoimaisesti käytetyin tiedonlähde identiteetin selkiytyttyä. Internetin käyttöä perusteltiin helpoudella, tiedon määrällä ja helpolla saatavuudella. Kaikesta katsottiin löytyvän jotain tietoa. Ongelmaksi koettiin kuitenkin tiedon suuri määrä ja lähteiden luotettavuus.

Suosittuja sivustoja olivat seksuaalivähemmistöille suunnatut sivut, kuten Koodi.net ja Ranneliike.net. Osa käyttäjistä hyödynsi myös keskustelupalstoja, joissa saattoi keskustella luetuista ja koetuista asioista. Monet käyttäjät seurasivat myös ulkomaisia sivustoja. Myös lehtiä, kuten Iltasanomia luettiin netissä. Uutisissa oli haastattelujen tekoaikana paljon keskustelua naisparien hedelmöityshoidoista. Verkkolehdistä mainittiin ruotsalainen QX-lehti. Sähköpostilistoille liittymällä sai tietoa muun muassa tutkimuksellisista kysymyksistä ja tapahtumista. Muutamat haastatellut olivat kiinnostuneita ihmisoikeuskysymyksistä, joita seurattiin esimerkiksi Amnestyn sivujen kautta.

Toiset käyttäjistä pitivät Setan sivuja informaatiivisina, mutta suurin osa oli sitä mieltä, että sivustoilla ei ollut tarpeeksi tietoa etenkin ajankohtaisista asioista. Keskustelun todettiin olevan huonotasoista. Finnqueer-sivustojen, joilla julkaistaan homoseksuaalisuutta koskevia artikkeleita, koettiin olevaan ajankohtaisimmat.

Kirjastoja haastatellut käyttivät joskus, mutta niiden tasoon ei oltu kovin tyytyväisiä. Ainakin toiset olivat sitä mieltä, että kirjastoista ei löytynyt mitään. Kirjoja saatettiin ostaa ulkomailta tai tilata netin välityksellä. Suomessa ei ole kovinkaan paljon vähemmistöille suunnattuja kirjakauppoja.

Kirjoja on mielestäni edelleen kauhean vähän. Siis kirjastoista ei edelleenkään löydy mitään!! (kuvittelen niin). h11

Monet sanoivat lukevansa aktiivisesti lehtiä, etenkin Z-lehteä. Muut luetut lehdet olivat ulkomaalaisia suomalaisten lehtien vähäisen tarjonnan takia. Sanomalehtiä seurattiin myös, ja jos niissä sattui olemaan kirjoituksia seksuaalisista vähemmistöistä, niin jutut luettiin. Kaikki vastaajat eivät kuitenkaan pitäneet Z-lehden tasoa hyvänä. Lehtiä pidettiin hyvinä sekundaaritiedonlähteinä. Niiden kautta sai vinkkejä kirjoista joihin kannatti tutustua.

Järjestöjen merkitystä tiedon tarjoajana perusteltiin asiantuntijuudella.

Järjestöjen kautta hakisin tietoa (Setan toimistolla on ihmisiä, joiden työnä on auttaa.) Kynnys ottaa suoraan yhteyttä esim. verottajaanym instanssien edustajiin on matala. Kysyn ja kysyisin suoraan siltä instanssilta, jota asia koskee. Setalla ne tietää mistä kannattaa kysyä, vaikka ne itse ei osaisi vastata. h11

Muutamat naisvastaajat olivat sitä mieltä, että tieto mitä tarjotaan, on usein suunnattu homomiehille ja lesboille olevaa tietoa on paljon vähemmän.

Itseäni esim. voisi koskettaa eri maiden suhtautuminen, siis joku opas siitä missä maissa saa kuolemantuomion homoseksuaalisista teoista (esim. ulkoministeriön ylläpitämänä) olisi paikallaan. h11

Eri maiden suhtautumisesta homoseksuaaleihin ja homoseksuaalien oikeuksista haluttiin saada enemmän informaatiota. Etenkin luotettava tieto, joka on ei-kaupallisten yhtiöiden tarjoamaa, koettiin tärkeäksi. Lakiasioista kaivattiin kanavaa, jonka kautta kaikki tarpeellinen tieto löytyisi keskitetysti.

Muita asioita, joista kaivattiin enemmän materiaalia, olivat hedelmöityshoidot, homoseksuaalien seksioppaat ja trans-prosessi.

Toki myös tutkimustietoa esim. vanhemmuuteen liittyen pitäisi olla enemmän tarjolla, jotta esim noihin hedelmöityshoitoihin liittyviä päätöksiä ei tehtäisi tunteen vaan tiedon pohjalta. h11

Tiedonhankinnan esteet vakiintuneen identiteetin vaiheessa

Identiteetin vakiinnuttua tiedonhankinnan esteet olivat vähentyneet identiteetin hahmottamisvaiheeseen verrattuna. Kovinkaan moni vastaaja ei ollut kohdannut suurempia tiedonhankintaansa rajoittavia tekijöitä. Mainittuja tiedonhankinnan esteitä tutkimuksen tekohetkellä olivat: lähdekritiikin puute, materiaalin vähyys tai puuttuminen, oma epävarmuus puhua asioista ja yleisen keskustelu vähyys, etenkin keskustelupalstoilla. Identiteetin hahmottamisvaiheessa epävarmuus oli ollut vastaajille suuri este. Itsevarmuuden kasvettua materiaalia uskallettiin hakea esimerkiksi kirjastoista.

En ole kokenut. Esteet ovat yleensäkin omassa päässä. Itseltäni ne ovat poistuneet. Kaikissa virallisissa instansseissa suhtaudutaan erittäin asiallisesti (esim. vakuutusyhtiöt, pankit, Kela, ym. ym., joissa olen itse asioinut). h11

Mutta on vieläkin vaikea puhua siitä [homoseksuaalisuudesta] suoraan esim. jollekin terkalle, kun meininki on niin heteronormatiivista. h14

Yhteenvedo

Identiteetin hahmottamisvaiheessa haastateltujen tiedontarpeet eivät olleet kovin spesifejä, vaan kaikki löydetty seksuaalivähemmistöihin liittyvä tieto ”ahmittiin”. Haluttiin tietää, onko homoseksuaalisuus normaalia, mitä eri termeillä tarkoitetaan ja kuinka paljon tähän vähemmistöryhmään kuuluvia on olemassa. Samaistumisen kohteiden löytymistä pidettiin tärkeänä. Moni vastaaja halusi selvittää myös, mitä organisoitua toimintaa seksuaalisille vähemmistöille on järjestetty ja millä paikkakunnilla kokoontumisia järjestettiin. Tiedontarpeita ei ilmaistu useinkaan ääneen, vaan asioita yritettiin alussa selvittää itsekseen.

Creelmanin ja Harrisin (1990) mukaan alkuvaiheen tiedontarpeet liittyvät itsensä ja identiteettinsä hyväksymiseen, sääntöjen oppimiseen ja suuntautumisen kertomiseen muille. Myös Whitt (1993) ja O’Leary (2005) ovat todenneet alkuvaiheen tiedontarpeiden kohdistuvan omaan identiteettiin liittyviin asioihin. Näissäkin tutkimuksissa tiedontarpeet ovat aluksi olleet yleisellä tasolla ja muuttuneet myöhemmin spesifimmiksi. Yhteistä aiempien ja tämän tutkimuksen välillä on se, että alkuvaiheessa

haluttiin selvittää omaa identiteettiä. Tutkimukseen osallistuneet eivät kertoneet etsineensä tietoa siitä, miten kertoa suuntautumisestaan muille. Yhteisöön kuuluminen oli monille vastaajille tärkeää, mutta kukaan ei myöskään sanonut tarvitsevansa tietoa siitä, miten yhteisössä tulisi toimia.

Vakiintuneen identiteetin vaiheessa tiedontarpeet olivat spesifimpiä kuin identiteetin hahmottamisvaiheessa. Identiteettipohdintojen sijaan haluttiin löytää tietoa esimerkiksi yhteiskunnallisista asioista, lakiasioista ja erilaisista tapahtumista. Kuten alkuaikeina, tietoa haluttiin edelleen löytää tavallisten homoseksuaalien arkielämästä. Vaikka identiteettiä ei pohdittukaan samalla tavalla kuin alussa, haluttiin silti nähdä todellisia samaistumisen kohteita. Televisioiden sarjat homoseksuaaleista eivät useinkaan vastaa todellista elämää, joten monet kaipasivat todellisia roolimalleja. Myös aiemmassa tutkimuksessa on todettu myöhempien tiedontarpeiden liittyvän paikallisiin ja kansainvälisiin yhteisöihin, politiikkaan ja tapahtumiin (mm. Whitt, 1993).

Identiteetin hahmottamisvaiheessa suosituin tiedonlähde oli Internet. Internetissä vierailtiin etenkin Setan sivuilla, jonka kautta selvitettiin perusasioita homoseksuaalisuudesta. Internetin käytön mahdollisuutta ei kuitenkaan kaikkien haastateltujen nuoruusiässä vielä ollut, joten käytettyjä lähteitä olivat kirjat. Melkein kaikki vastaajat olivat käyttäneet kirjastoa tietoa hakiessaan. Kirjastosta lainattiin erityyppistä materiaalia, kuten tietokirjoja, runoutta ja fiktiivistä kirjallisuutta. Osa haastatelluista oli kääntynyt myös ystävien puoleen. Kirjastoissa luettiin myös Z-lehteä, jos se oli paikkakunnan kirjastoon tilattu.

Aiemman tutkimuksen tulokset identiteetin hahmottamisvaiheessa käytetyistä tiedonlähteistä ovat samansuuntaisia Internetin käyttöä lukuun ottamatta. Creelmanin ja Harrisin (1990) tutkimuksessa suurin osa vastaajia käytti painettuja lähteitä. Kirjastojen materiaalia ei kuitenkaan käyttänyt kuin 46 prosenttia vastaajista. Whittin (1993) tutkimuksessa alkuvaiheessa tiedonlähteenä käytettiin eniten kirjastosta lainattuja kirjoja ja ystäviä. Omassa tutkimuksessani ystävien merkitys tiedonlähteenä ei ollut yhtä tärkeä kuin Whittin tutkimuksessa.

Vakiintuneen identiteetin vaiheessa suosituin käytetty tiedonlähde oli ehdottomasti Internet, jonka lähteitä hyödynnettiin tiedonhankinnassa monipuolisesti. Internetissä käytettyjä lähteitä

olivat seksuaalivähemmistöille suunnatut sivustot kuten Koodi.net, erilaiset keskustelupalstat, järjestöjen sivut, sähköisessä muodossa olevat lehdet ja sähköpostilistat. Internet toimi sekundaaritiedonlähteenä, kun haettiin vinkkejä kirjoista. Lehdistä seurattiin Z-lehteä ja useita ulkomaalaisia lehtiä. Mielipiteet Z-lehden osalta jakautuivat siten, että moni piti siitä paljon ja toisten mielestä siinä ei ollut mitään luettavaa. Osa vastaajista käytti kirjastoja usein, osa ei koskaan. Mielipiteet kirjastojen kirjojen tasosta jakautuivat kahtia.

Aiemmassa tutkimuksessa vakiintuneen identiteetin vaiheessa tärkeimpinä tiedonlähteinä on pidetty yhteisöä, kirjakauppoja, tukiryhmiä ja terapeutteja (Whitt 1993). Omassa tutkimuksessani yhteisöä, kirjakauppoja, tukiryhmiä ja terapeutteja ei mainittu merkittävinä tiedonlähteinä. Internetistä saatavan materiaalin monipuolisuus voi olla syynä siihen, että yhteisön kautta saatavan tiedon merkitys ei ole enää niin suuri. Myös Garnar (2000) on maininnut tärkeimpinä denveriläisten homoseksuaalien käyttäminä tiedonlähteinä ystävät ja kirjakaupat. Kirjakauppojen käytön suosio johtuu siitä, että Denverissä on useita seksuaalivähemmistöille suunnattuja kirjakauppoja toisin kuin Suomessa.

Johtopäätökset

Kirsty Williamsonin (1997, 1998) ekologinen malli oli tutkimuksen kannalta hyvä valinta, koska mallissa huomioidaan tiedonhankintaan vaikuttavia ympäristöstä ja kulttuurista johtuvia tekijöitä. Haastateltujen vastauksista huomasi selvästi eri elämäntilanteiden vaikutuksen, kun tarkasteltiin eroja identiteetin hahmottamisvaiheen ja vakiintuneen identiteetin tiedontarpeiden ja tiedonhankinnan välillä. Merkittäviä tiedonhankintaan vaikuttavia tekijöitä olivat paikkakunta, ympärillä olevien ihmisten suvaitsevaisuus ja kirjastojen tarjoama materiaali. Identiteetin kehittyminen ja itsensä hyväksyminen ”sellaisena kuin on” vaikutti olennaisesti myös tiedonhankintaan.

Ekologisen mallin ongelma oli se, että Internetiä oli hankala asettaa kartalle. Tämä johtuu Internetistä saatavan tiedon monipuolisuudesta. Esimerkiksi haettaessa tietoa keskustelupalstoilta on vaikea arvioida sitä, onko siinä kyse tuttavilta saadusta tiedosta vai asiantuntijatiedosta. Ongelma on mielestäni myös lähteiden ja kanavien asettaminen samaan

malliin. Koska tutkimukseeni osallistuneet käyttivät lähteinä kirjastoista hankittuja kirjoja, he käyttivät samalla kirjastoja eli Williamsonin mukaan institutionaalisia lähteitä (tai kanavia). Omassa tutkimuksessani lehtiä luettiin paljon, mutta televisiota seurattiin vähemmän. Tämän vuoksi yhteisnimitys joukkotiedotusvälineet ei kerro siitä, mitä lähteitä käytettiin.

Tutkimuksen keskeisenä antina oli informanttien maailmankuvan tavoittaminen. Koska Suomessa ei ole tehty samankaltaista tutkimusta aikaisemmin, oli kiinnostavaa havaita, miten tutkimustulokset erosivat muualla maailmassa tehdystä muista tiedonhankinnan tutkimuksista. Vain muutama seksuaalisten vähemmistöjen tiedonhankintaa koskeva tutkimus on tehty Internetin aikakaudella. Tästä syystä oli selvää, että tutkimustuloksissa Internet oli suositumpi tiedonlähde kuin aiemmin.

Tutkimukseen liittyvä ongelma on se, että joillakin vastaajilla identiteetin hahmottamisvaiheesta on sen verran aikaa, että tutkimustulokset eivät välttämättä ole täysin luotettavia. On mahdollista, että haastateltavat eivät tarkasti muistaneet käyttämiään tiedonlähteitä tai kohtaamiaan tiedonhankintaan liittyviä esteitä.

Aiemmissa tutkimuksissa kirjoja on käytetty tiedonlähteenä runsaasti. Tekemieni haastattelujen perusteella kirjojen merkitys ensisijaisena tiedonlähteenä oli muuttunut. Aiemmin tieto, mitä ei löytynyt kuin kirjoista, löytyy nykyään muutaman napin painalluksen päästä Internetistä. Suomessa on ongelmana seksuaalivähemmistöjä koskevan kirjallisuuden vähyyys ja kirjojen heikko saatavuus. Ne vastaajat, jotka eivät lainanneet kirjoja kirjastoista, sanoivat lainaamattomuuden syyksi kirjojen huonon tason ja niiden vähyyden. Internetin paremmuutta perusteltiin myös materiaalin helpolla tavoitettavuudella. Toiset taas pitivät kirjastosta ja kokivat kirjoja olevan tarpeeksi. Kirjastoista saatavan materiaalin välillä oli suuria eroja.

Suomen ainoata seksuaalivähemmistöille suunnattua Z-lehteä arvosteltiin ja kiiteltiin. Z-lehteä luonnehdittiin liian viihteelliseksi, mutta moni vastaaja piti sitä kuitenkin hyvänä. Ulkomaisia lehtiä luettiin mahdollisuuksien mukaan. Koska Suomen oloissa markkinat ovat pienet, toisen erilaisen lehden pärjääminen markkinoilla voisi olla heikkoa.

Internetin käytön ongelmana pidettiin luotettavien lähteiden löytymistä. Jotkut haastatellut olisivat halunneet verkkoon keskitettyä homo-

seksuaaleille suunnattua tietopakettia, jonka kautta saisi monipuolisesti tietoa muun muassa terveyteen ja oikeuksiin liittyvistä asioista. Haastatellut naiset valittivat naisille suunnatun materiaalin vähyyttä niin verkkoaineiston kuin kirjojenkin osalta. Haastattelujen perusteella kattavat sivustot, joiden kautta saisi hakea myös asiantuntija-apua, olisivat tarpeelliset.

Hyväksytty julkaistavaksi 9.5.2007.

Lähteet

- Creelman, Janet A. E. & Harris Roma M. (1990). Coming out: the information needs of lesbians. *Collection Building* 10, 37–41.
- Dervin, Brenda (1992). From the mind's eye of the user: the sense-making qualitative-quantitative methodology. Teoksessa Glazier, Jack D. et al. (toim.) *Qualitative research in information management*. Englewood, Colorado: Libraries Unlimited, 61–84.
- Garnar, Michael (2000). *Changing Times: Meeting the Information Needs of the Lesbian, Gay, Biseksual and Transgender Community in Denver, Colorado*. University College. Denver, University of Denver.
- Hiltz, Starr Roxanne & Turoff, Murray (1993). *The Network Nation. Human Communication via Computer*. [Revised edition; First edition 1978]. The MIT Press, MA.
- Kingston, Mathew J. (1998). The information needs of GLBT college students. *MLIS, University of Indiana, USA*. Saatavilla [www-muodossa: <http://mathewkingston.com/libraryscience/503-paper.htm>](http://mathewkingston.com/libraryscience/503-paper.htm) [viitattu 12.4.2006]
- O'Leary, Megan (2005). Pink perceptions: the information needs of lesbian, gay, bisexual and transgender library users as perceived by public librarians and by the LGBT communities within Sheffield UK and Denver CO, USA. The University of Sheffield. Saatavilla [www-muodossa: http://dagda.shef.ac.uk/dissertations/2004-05/External/Oleary_Meagan_MALib.pdf](http://dagda.shef.ac.uk/dissertations/2004-05/External/Oleary_Meagan_MALib.pdf) [viitattu 12.6.2006]
- Seppä, Maija (2006). *Seksuaalivähemmistöjen tiedontarpeet ja tiedonhankinta*. Tampereen yliopisto. Informaatiotutkimuksen laitos. Pro gradu -tutkielma
- Syrjälä, Leena, Ahonen, Sirkka, Syrjäläinen, Eija & Saari, Seppo (1994). *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Whitt, Alisa J. (1993). The information needs of lesbians, *Library and Information Science Research* 15 (3), 275–289
- Williamson, Kirsty (1997). The Information Needs and Information-Seeking Behaviour of Older Adults: an Australian Study. In: *Information seeking in Context. Proceedings of an International Conference on Research in Information Needs, seeking and Use in Different Contexts*. 14–16 August, Tampere Finland. Ed. by Pertti Vakkari, Reijo Savolainen & Brenda Dervin. London: Taylor Graham. Pp. 337–350.
- Williamson, Kirsty (1998). Discovered by chance: the role of incidental information acquisition in an ecological model of information use. *Library & Information Science Research* 20 (1), 23–40.

WWW-sivustot:

- Quiser-sivusto: <http://www.quiser.com> [viitattu 21.6.2006]
- Ranneliike.net-sivusto: <http://www.ranneliike.net> [viitattu 20.6.2006]
- Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry: <http://www.seta.fi> [viitattu 22.6.2006]

Viitteet:

- ¹ Identiteetin hahmottamisvaihe viittaa ajankohtaan, kun seksuaalisesta suuntautumisesta aletaan olla tietoisia. Vakiintuneen identiteetin vaiheesta puhutaan, kun seksuaali-identiteetti on muotoutunut.
- ² LGBT = Lesbian, gay, bisexual, transgender (lesbo-, homo-, biseksuaali, transsukupuolinen). Tällaisessa kirjastossa on erityisesti LGBT-aiheista materiaalia.